

DAGELIJKSE PRAKTIJK

Jos van Bommel

Dagelijkse praktijk

Belevissen van een huisarts

Hoewel de in dit boek beschreven gebeurtenissen gebaseerd zijn op mijn persoonlijke ervaringen, komen details en beschrijvingen van de personages niet overeen met de werkelijkheid.

© 2009 Jos van Bommel
Omslagontwerp: E.M. van Bommel
ISBN 978 94 021 6976 8
josvanbommel@gmail.com

INHOUD

Vroeger	7
Afstand en nabijheid	15
Een hectisch spreekuur	21
Lichaam en geest	33
Lijstje	47
Melanoom 1	51
Abortus	59
Stoppen met roken	67
Melanoom 2	75
Weekenddienst	79
De sterilisatie	95
Melanoom 3	103
Homeopathie	107
Alex	115
Melanoom 4	123
Hoge hakken	125
Iedere dokter heeft zijn kerkhof	131
Melanoom 5	139
Kinderlijk	143
Accent	157
Melanoom 6	163
Rectaal toucher	169
Scheiden	177
Melanoom 7	189
Voorkomen	195
Verzorging	201
Melanoom 8	213
<i>Bronvermelding</i>	218

VROEGER

Vroeger. Ja, vroeger was alles beter. Vroeger hadden we nog bijna de oorlog meegemaakt en aten we ons bord leeg zonder zeuren. En in Afrika hadden ze dikke buiken van de honger. Dat wisten we wel. Op school verzamelden we zilverpapier en capsules van melkflessen om de arme negertjes te helpen.

De mensen hadden nog kennis van goed en kwaad. Amerikanen waren goed omdat ze ons hadden bevrijd en luxe artikelen bezaten, die wij niet bezaten. Russen waren slecht omdat ze communisten waren en achter een ijzeren gordijn zaten.

Vroeger, dat was een mooie tijd. We sabbelden zoethout en gingen op zondag naar de kerk met een scherpe scheiding in ons haar. Na de mis aten we Zweeds brood met dik roomboter en suiker erop. En we voelden ons niet schuldig als we dat aten. Cholesterol was nog niet uitgevonden.

Op de eikenhouten salontafel stond een Venetiaanse muziekschotel met een danseresje op de deksel. Hij was gevuld met Egyptische sigaretten voor algemeen gebruik. Als een bezoeker er een sigaret uitpakte begon het danseresje pirouettes te draaien en klonk er een metalen Napolitaans volksliedje. Roken verbond mensen. Het was een sociale bezigheid waaraan ook moeder meedeed als het gezellig was, terwijl ze eigenlijk niet rookte en ook niet precies wist welke kant van het tabaksrolletje ze in haar mond moest steken. Longkanker werd toen nog veroorzaakt door het zware werk in de kolenmijnen. We wisten niet beter en waren gelukkig.

Ja, vroeger was een mooie tijd. Na zeven jaar collegebanken en boekenkennis mocht een afgestudeerde dokter een bord met

HUISARTS in zijn voortuin plaatsen en de strijd aanbinden met zijn patiënten. Alleen betweterige en geldbeluste dokters hadden nog puf om zich verder te specialiseren. De huisarts niet. Die vond het wel best zo. Een vrije jongen, niet gehinderd door allerlei protocollen waarin zijn handelen gedetailleerd omschreven stond. Mijn collega zwoer bij zijn zelfbedachte gele billenzalf, een studiegenoot bij rode neppillen tegen migraine en ik had van mijn beleid bij pijn op de borst nog nooit problemen ondervonden. Het feit dat een collega nog nooit problemen had gezien bij een bepaalde therapie gold als het meest overtuigende bewijs van de werkzaamheid van die therapie.

Een mooie tijd voor vrije jongens zoals ik. Ruimte voor romantiek.

Een van mijn eerste waarnemingen als huisarts deed ik in Utrecht. Een weekendje in april, van vrijdagavond tot maandagmorgen. Opgetogen dat de grijze en wijze huisarts mij zijn dienst toevertrouwde. Verantwoordelijk voor het lot van vijftigduizend Utrechters. Vierenzestig uur non-stop. Een vriend nam de telefoontjes van ongeruste patiënten aan als ik met een spreekuur bezig was of een huisbezoek aflegde.

Vrijdag vroeg in de nacht belde Erik, het nachthoofd van een naburig bejaardenhuis – pas jaren later werd het getransformeerd in een seniorencomplex – voor een oude dame van zesennegentig jaar. ‘Ze is ineens niet lekker geworden, ziet grijs en haar pols kan ik niet voelen.’

‘Achtendertig drie,’ vulde hij aan toen ik naar haar temperatuur vroeg.

‘Ze komt al een jaar haar bed niet uit en herkent haar eigen dochter al tijden niet meer,’ lichtte hij verder toe.

‘Kunt u onmiddellijk komen? Kamer 316.’

Zijn stem klonk onzeker ondanks het dwingende karakter van zijn vraag.

Regen en wind. Mijn gele kever startte direct. Ik gaf vol gas op weg naar het genoemde adres. De Messias in mij was ondanks het

nachtelijke uur klaarwakker. Zeven jaar van mijn leven had ik gegeven om een van de Redders der Mensheid te worden. Een rood stoplicht negerend controleerde ik of mijn zwarte dokterskoffer wel op de stoel naast me stond. Hierin bevonden zich alle ingrediënten om de strijd met de dood aan te gaan. Met piepende banden kwam mijn Volkswagen tot stilstand voor de ingang van het tehuis.

In de achteruitkijkspiegel schrok ik van mijn vermoeide gezicht en kwam tot bedaren. Waar was ik in godsnaam mee bezig? Een dame van zesennegentig jaar gaan redden die haar eigen kinderen niet herkent en alleen nog maar in bed ligt? Had ik daar zo hard voor gereden?

Met mijn handen aan het stuur bleef ik vol verwarrende gedachten in de auto zitten. Ik stapte niet uit. Even later startte ik opnieuw mijn kever. Langzaam liet ik de koppeling opkomen en verdween de nacht in. Na een ritje van ruim twintig minuten kris-kras door Utrecht zette ik voor de tweede keer mijn auto stil voor de hoofdingang van het bejaardenhuis.

Gewapend met mijn koffertje liep ik met gespeelde haast door de lange gang naar kamer 316. De lucht van incontinentie en schoonmaakmiddelen vulden mijn jeugdige neusgaten. Broeder Erik keek me verslagen aan. Hij had de ogen van het wasachtige lichaam al gesloten. De thermometer lag als stille getuige op het nachtkastje. Het kwik gaf 38,3 graden aan.

Mijn eerste dode als huisarts in functie. De dochter van wie de overledene al tijden niet meer geweten had dat het haar dochter was, keek me dankbaar aan. Maar ik was niet langer een Redder der Mensheid.

Op de terugweg wist ik even het verschil tussen Goed en Kwaad niet meer. De Amerikanen en de Russen. Levens redden of de natuur een kans geven. Ik viel niet direct in slaap en nam daarom een portglaasje wijn. Die nacht zou ik vast niet meer gestoord worden. Het bijbehorende shagje drukte ik na een paar trekjes uit.

Om drie uur rinkelde opnieuw de telefoon. Terwijl ik de slaap uit mijn ogen wreef, probeerde ik de dochter van een hyperventile-

rende man gerust te stellen. Ondanks het warme timbre van mijn vaderlijke stem, bleef zij haar volzin in staccato herhalen.

‘Ik weet niet of u het goed begrijpt, maar vorige week is mijn moeder bij mijn vader weggelopen en vandaag is zijn eigen huisarts ook al bij hem geweest. En nu zit mijn vader rechtop in zijn stoel in een plastic zakje te ademen, precies zoals dokter Veen aangeraden heeft. Maar toch vertrouw ik het niet.’

‘Wat precies vertrouwt u niet?’ bleef ik proberen.

‘Nou ja, weet u dokter, zijn broer had het vorig jaar ook aan zijn hart en...’

Ik luisterde niet meer omdat ik wist dat ik het van deze dochter niet ging winnen. Als ik niet zou gaan, zou ik piekerend over de man met het zakje en zijn broer toch de slaap niet vatten. Dan maar eruit, lange broek, coltrui over pyjamajasje, pepermuntje, kever starten, aanbellen, snelle geruststelling en weer onder de wol. Tot en met het aanbellen klopte mijn scenario. De ongeruste dochter zette een kop koffie voor me neer. Onder het licht van de schemerlamp met varkensblazen kap vond ik haar vader er maar pips en gespannen uitzien. Zijn duizeligheid was grotendeels verdwenen, maar het rare gevoel op zijn borst bleef bestaan.

‘Alsof er een opgeblazen ballon in mijn borstkas zit,’ zei hij.

Mijn machtigste wapens, mijn stethoscoop en bloeddrukmeter, hielpen mij, en vooral ook hem, niet verder. Zijn lijf leek in orde. Wat had hij een spijt dat hij niet eerder gepraat had met zijn vrouw.

‘Maar nu is het te laat, nu is ze er met een van mijn beste vrienden vandoor,’ jammerde hij, het plastic zakje af en toe van zijn mond weghalend.

Ik had medelijden met hem en gunde hem een goede nachtrust in zijn tweepersoonsbed. Het was overduidelijk dat deze aangeslagen man aan het hyperventileren was. Zijn eigen huisarts had hem niet voor niets een plastic zakje aangeraden. Ik zou hem vast het beste helpen met een beetje valium. Dan zou hij wel tot rust komen en lekker en slapen. Ik zou het hem via een spuitje geven. Dat werkt immers sneller.

Ik opende mijn ampullenetui en pakte het glazen flesje dat gevuld was met het wondermiddel. Tot mijn ongenoegen zag ik dat de uiterste houdbaarheidsdatum al weer een tijdje achter ons lag. In die tijd maakte ik me daar grote zorgen over. De dochter begreep het probleem en zat vijf minuten later op haar fiets op weg naar de nachtapotheek. Ik nam nog een slokje van de inmiddels koude koffie en luisterde naar het ‘had-ik-maar’-gejammer van de patiënt.

Een beetje moe van zijn geklaag en mijn gebrek aan nachtrust liep ik de familiefoto’s op het dressoir langs. Twee zonen en een dochter ergens aan de Middellandse Zee, veronderstelde ik. En dat moest zijn weggelopen vrouw zijn, in een oranje badpak op een veel te druk kiezelstrand. Ze leek overduidelijk op de vrouw van de trouwfoto, zij het dat de tand destijds wel wat aan haar lijf had geknabbeld.

‘Uw dochter lijkt sprekend op uw vrouw,’ wilde ik zeggen, maar zei niets, omdat ik schrok van een plotseling hevig gerochel gevolgd door een harde klap. Daarna heerste er absolute, nachtelijke stilte. De patiënt lag naast zijn stoel. Een paar druppels bloed kleurden het groene hoogpolige tapijt onder zijn hoofd rood. Het plastic zakje lag luchtledig over zijn droge mond en zijn pupillen waren zo groot dat er van zijn irissen nauwelijks nog een randje blauw zichtbaar was. Lichtstijve pupillen. Geen pols. Geen hartactie. Geen ademhaling.

Ik wilde heel hard wegrennen, maar deed reflexmatig dat wat ik als Levensredder geleerd had. Mijn eerste zelfstandige reanimatie. Ik sleepte zijn lichaam weg van de vage schemerlamp naar het midden van de kamer, een rood spoor trekkend over de groene vloerbedekking. Vijfmaal drukken op zijn borst, eenmaal mond-op-mond. Mijn mond werd gevuld met een deel van zijn maaginhoud. Ik spuwde het naast me op de grond, haalde zijn kunstgebit eruit en gaf niet op. De deurbel.

‘Heb je geen sleutel bij je?’ schreeuwde ik vol vuur terwijl ik het hart bleef masseren.

Haar ontkennende antwoord dwong me tussen twee mond-op-mondbeademingen door vliegensvlug de deur open te doen.

Met een verse ampul valium in haar hand overzag ze het slagveld, dat ik had aangericht. Ik zag minstens zo bleek als haar vader. En zij zo bleek als ik.

‘Bel onmiddellijk een ambulance, ik moet doorgaan met reanimeren,’ riep ik. Ik moest iets roepen. Een van ons twee moest ten slotte de regie nemen.

Een kwartier later arriveerde de ambulance. Met de broeder reanimeerde ik nog twintig minuten door, bracht een infuus in en bediende de beademingsballon. Natuurlijk hielpen deze attributen de overledene niet meer. Maar door deze magische handelingen hoopte ik dat de achterblijvers – een van de zonen van de foto was intussen gearriveerd – het gevoel kregen dat we er alles aan gedaan hadden om hun vader te redden. Mijn tweede dode die nacht. Veel koffie. Verslagenheid en ongeloof bij mij en bij de achterblijvers. Gefaald. Een gemist hartinfarct.

‘Een drieënzestigjarige man die nooit eerder heeft gehyperventileerd, heeft een hartinfarct tot het tegendeel is bewezen.’

Het zinnetje van de cardioloog die ons op de universiteit had lesgegeven, dreunde door mijn hoofd. De zoon en dochter vertelden over hun vader, die naarmate hij langer dood was, steeds meer voor me ging leven.

Na het invullen van de overlijdenspapieren verliet ik uitgeput het huis des onheils en startte mijn kever. Slapen zou niet lukken. Ik probeerde wat rust te vinden in een rookstoel die prominent in de spreekkamer van de grijze en wijze huisarts stond.

Om kwart over vijf rinkelde de telefoon voor de derde maal die nacht.

Een oud dametje dat zich uitgebreid excuseerde voor het late tijdstip dat ze belde, zei: ‘Misschien stel ik me een beetje aan, maar weet u, ik ben helemaal alleen en...’

Ik stopte met luisteren, omdat ik zeker wist dat ik haar sowieso zou gaan bezoeken. Defensieve geneeskunde. Geen enkel risico meer deze nacht. In een mum van tijd zat ik op de zolderverdieping van het jarentwintighuis. Het was haar geboortehuis, vertelde ze. Beneden had ze huurders.

‘Dokter, ik voelde me voor u kwam zo beroerd, ik was echt bang voor mijn hart. Nu u er bent voel ik me al veel beter,’ vertrouwde ze me toe.

Het maakte me niet uit hoe goed ze zich voelde. Ik wist zeker dat ik een ambulance zou bestellen, zeker na haar geuite angst voor een hartaandoening. Een derde dode kon ik me niet permitteren.

Ik was inmiddels een bekende voor de ambulancebroeder, maar hij had weinig begrip voor mijn defensieve aanpak. De ziekenwagen als angsttherapie voor de huisarts. Je zag toch zo dat die vrouw niets mankeerde. Met tegenzin nam hij haar mee richting ziekenhuis.

Op de praktijk opnieuw een paar bakken koffie. Ik belde het ziekenhuis en vroeg naar het wel en wee van het oude dametje. Vijf minuten nadat ze in de ambulance was geschoven, had de broeder haar hart met stroomstoten weer aan de praat gekregen, vertelde de zuster van de intensive care me.

Zonder defibrillator was ze mijn derde dode geweest.

Eén nacht had ik overleefd. Er volgden nog twee dagen en nachten waarin geen doden meer vielen.

Maandagochtend om acht uur verscheen de grijze en wijze dokter weer in de praktijk. Hij nam plaats achter zijn bureau. Eindelijk een vakgenoot met wie ik mijn leed kon delen. Iemand die begrip zou hebben voor mijn gemaakte keuzes, die zou zeggen dat het huisartsenvak heel moeilijk is maar dat ik me toch aardig gewoerd had, zo in mijn eentje verantwoordelijk voor zoveel – inmiddels nog maar 49 998 mensen.

Hij keek me niet aan, terwijl ik in hoog tempo mijn nachtelijke avonturen vertelde. Hij deed alsof hij naar me luisterde door af en toe wat te hummen, maar zijn desinteresse was overduidelijk. ‘Ja, het is wat,’ zei hij terwijl hij in zijn bureaula aan het rommelen was, duidelijk op zoek naar iets.

Hij legde het gezochte blauwe boekje voor zich neer, pakte zijn vulpen en vroeg: ‘Wat is je gironummer ook al weer?’

Drie minuten later stond ik buiten met een cheque voor geleverde diensten in mijn hand.

Vroeger, ja vroeger...

† Tussen 1981 en 2000 verminderde het aantal huisbezoeken door de huisarts van 15 naar 6 procent. Het aantal telefonische consulten verdubbelde in dezelfde periode van 6 naar 12 procent.

† Op de vraag of de huidige huisartsen aan het begin van hun loopbaan beter af zijn antwoordt Jan van Es (de eerste hoogleraar huisartsengeneeskunde in Nederland): 'In zekere zin zijn ze, mede dankzij de beroepsopleiding die in 1971 van start ging, beter af. Ze zijn beter geschoold en toegerust voor hun vak. Het beroep is beter omschreven, mede dankzij de standaarden. Qua appreciatie zijn ze minder goed af. In mijn tijd keken mensen nog tegen de huisarts op en dat was toen een aangenaam gevoel.'

AFSTAND EN NABIJHEID

Maandagmorgen. 25,64 vierkante meter systeemplafond vormt het dak van mijn werkende bestaan. En dat weet ik zeker: 25,64 vierkante meter, exclusief de buitenmuren, omdat ik zelf het ontwerp van het gezondheidscentrum tekende. De goedgebekte architect met vlinderdas en geveinsde interesse kwam niet verder dan wat krabbels op een onbedrukt hoekje van zijn meegebrachte krant. Ik moest het zelf doen. Mijn scherp geslepen potlood won het van zijn veertien karaats gouden vulpen.

Ik zit er op mijn troon van blauw velours. Vering in mijn rugdeel, armdelen in hoogte verstelbaar. Tl-buizen deels verwijderd om elke onvriendelijke steriliteit in de kiem te smoren. Tegenover me zit een volslanke vrouw op een stoel bekleed met dezelfde stof als die van mij, maar dan van bescheidener uitvoering. Verschil moet er zijn. De stoel als statussymbool. Afstand en nabijheid. De witte jas soms node gemist.

De kans dat er een vrouw tegenover me zit, is ongeveer 65 procent. Vrouwen komen bij de huisarts om te praten, mannen voor een oplossing. Venus en Mars. Net als in het huwelijk.

Volgens een enquête in een of ander damesblad praten vrouwen liever met hun vriendin dan met hun man. Ook zouden ze Wendy van Dijk wel als vriendin willen hebben. Vermoedelijk praten ook mannen liever met hun vriendin en zouden ze Wendy graag in die rol zien.

Ondanks deze gegevens denk ik dat zowel mannen als vrouwen het liefst met hun huisarts praten als er echt wat aan de hand is. Ik vind dat niet erg. Ik ben gek op problemen. Problemen van anderen maken me stiekem een beetje blij. Blij dat ik die problemen

niet heb. Blij dat ik misschien kan bijdragen aan een oplossing. Blij dat ik mag helpen. Blij dat ik mag redden. Daarnaast kan meelijden ook fijn zijn. Snotteren bij een ontroerende film, tranen van geluk. Hoe meer ellende des te groter de uitdaging. Mijn Messiasgevoelens heb ik wel proberen te verdringen, maar ik ben daar nooit helemaal in geslaagd. Ook vandaag weer een spreekuur vol troostzoekende vrouwen van achttien tot vijftientig jaar. Ik sla een virtuele arm om hen heen en soms niet eens een virtuele.

Ik probeer met hen te doen wat anderen nalaten. Ik luister. Al meer dan een decennium lang koop ik papieren zakdoekjes in grootverpakkingen. Het tranendal Nederland lijkt de laatste jaren voller te lopen, een zoutmeer gevuld met verdriet. Of durft Nederland haar kwetsbaarheid meer te tonen? Vooral in het najaar gaan de tissues in rap tempo over mijn bureau. Het bureau waarachter ik zo veel uren doorbreng. Het is voorzien van een schaamschot. Ik had geen idee wat een schaamschot was tot ik in de kantoorwinkel moest beslissen of ik een bureau met of zonder wilde. Nu weet ik dat het schot mijn benen scheidt van die van de persoon tegenover me. Een schot tussen huisarts en patiënt. Afstand en nabijheid.

Met mijn rechterhand pak ik een tweetal zakdoekjes en leg ze geroutineerd, zonder veel emotie te tonen, met een zwierig gebaar voor de vrouw tegenover me neer. Hoewel ze snottert stelt ze het daadwerkelijke snuiten nog even uit.

‘Dit wilde ik helemaal niet, dokter,’ fluistert ze en dept een opwellende traan om te voorkomen dat haar mascara verwordt tot een triest blauwzwart stroompje.

‘Het is goed, het geeft niet.’

Ik leg opnieuw een tranendroger voor haar neer. Heb ik haar aan het snotteren gemaakt, was het de messiaanse blik in mijn ogen, of wilde ze dit keer echt haar tranen binnenhouden? Voor een keer eens niet haar kwetsbaarheid tonen?

‘Heel erg bedankt dokter, u heeft me erg goed geholpen,’ klinkt het tien minuten later terwijl ze nog een keer haar neus ophaalt.

‘Ik heb alleen maar naar u geluisterd,’ wuif ik haar compliment weg.

‘Dat bedoel ik, dokter.’

De receptenprinter heeft nog niet gerateld.

Op mijn elektronische agenda zie ik dat mevrouw Slagboom aan de beurt is. Mijn derde patiënt van vandaag. Een droge mond en prikogen. Al mijn tweede koffie. De wijn, knoflook en cognac toe van gisterenavond maken de maandag tot een echte maandag. De wachtkamer zit volgepakt met mensen. Hoe krijgen we al die stoelen weer leeg, vraag ik me af.

Gelaten kijken de meeste wachtenden in mijn richting als ik met veel decibels ‘mevrouw Slagboom’ roep. Een peuter zorgt voor afleiding. Zijn verbasterde woorden missen hun uitwerking niet. ‘Doktel Bemmo.’

‘Goeie moggel,’ wil ik antwoorden, maar doe het niet. Alleen leuke grapjes zijn leuk. Peutertaal vertedert. Een oude dame lacht. Ook haar hond, die niet weet dat het in de wachtkamer verboden is voor honden, trekt zijn of haar lip op.

Ik maak van de gelegenheid gebruik en produceer een paar snelle *eyebrowflashes*. Door één of beide wenkbrauwen iets op te trekken en de blik te richten op een wachtende, creëer ik een gevoel van saamhorigheid. Mijn ogen spreken. Zij zeggen niets anders dan: ‘U en ik, wij hebben samen wat.’ De nauwelijks zichtbare contractie van een miniem gelaatspiertje straalt uitnodiging, bereidwilligheid en goedbedoelde geruststelling uit. Natuurlijk heb ik dat niet zelf verzonnen. Een huisarts van wie – door toedoen van een loslippige narciste – heel Nederland weet dat hij naar de hoeren gaat, heeft me tijdens een nascholing ingewijd in deze charmante vorm van lichaamstaal. Aanvankelijk voelde deze kruising van knipoog en frons aan als een aangeleerde tic, maar de laatste tijd is mijn flashgewoonte een tweede natuur geworden. Het is mijn flash, een stuk van mezelf. Niet anders dan de lach die bij me past. Vaak flash ik zonder in de gaten te hebben dat ik aan het flashen ben.

Ik kijk de wachtkamer rond. Moeizaam maakt de rijkelijk gevulde bloemenjurk van mevrouw Slagboom zich los van haar wachtkamerstoel. Kraakt de stoel of is zij het? Haar tempo ligt bedroevend laag. Nogmaals kijk ik de wachtkamer rond en schat in om welke redenen de wachtenden wachten.

Van heel wat mensen weet ik waar ze voor komen. Ik ken ze. Sommigen heb ik in de loop der jaren al meer dan tachtig keer gezien. En dan wordt er niet alleen over koetjes en kalfjes gesproken. Nee, de gesprekken gaan over het leven en de angst daarvoor, over de dood en de angst daarvoor, over het verleden, de toekomst, over wat mensen raakt, over kansen, grenzen, veranderen... Ik heb wat met de wachtenden en zij hebben wat met mij. Of we dat nu van elkaar willen of niet. Ik ken hun dossiers soms beter dan dat ze die zelf kennen.

Levensloopgeneeskunde. Ik herinner ze aan een depressieve periode van tien jaar terug, aan een ruzie met hun echtgenoot of een onbetaalde rekening aan mij. Ik weet nogal eens waar ze voor komen, omdat ik al heel wat hoofdstukken gelezen heb van hun levensverhalen. Een aantal patiënten heb ik natuurlijk maar een enkele keer gezien. Ik ken hun verhalen nog onvoldoende. Maar ook dan weet ik af en toe best waarvoor ze komen. Nog voor ik een uitnodigende eyebrowflash geproduceerd heb.

Ze verraden de reden van hun komst op velerlei manieren. Wanneer bijvoorbeeld een vrouw die normaliter alleen mijn spreekuur bezoekt, opeens met haar man in de wachtkamer verschijnt, dan maakt ze me op die manier duidelijk dat ik haar klacht de vorige keer onvoldoende serieus heb genomen. Haar echtgenoot moet mee ter ondersteuning met de bedoeling dat de dokter beter zal luisteren. In het omgekeerde geval – de man wordt tegen de verwachting in vergezeld door zijn vrouw – betekent dit dat de vrouw meent dat haar man zijn klacht niet goed heeft verteld aan de dokter. Zij gaat mee als controleur. Feit is dat ook in dit geval het vorige consult dunnetjes overgedaan moet worden.

En zo komt een jong stel dat te blij kijkt voor een wachtend stel

in een naar zweet ruikende wachtkamer, waarschijnlijk vertellen dat 'we ontzettend blij zijn dat we zwanger zijn'. En een nog jonger stel dat niet blij kijkt, terwijl ze zo jong zijn dat ze nog niet zo lang een stel kunnen zijn en dus blij zouden moeten kijken, komt vertellen dat 'zij zwanger is en dat wij daar niet blij mee zijn'. Een vijfendertigjarige man in driedelig krijtjesgrijs met zwarte aktetas, die niet plaats neemt in de wachtkamer, maar met ongeduldige pasjes de gang op en neer ijsbeert, heeft vermoedelijk last van hyperventilatie. Hij is ongetwijfeld overspannen. De reden daarvan bevindt zich in zijn lederen aktetas. Een meisje met jeugdpuistjes komt voor een middel tegen die puistjes. Een jongen met puistjes komt voor een verstuurde enkel. Lichamen spreken boekdelen. Opgetrokken schouders, gebalde vuisten en doffe ogen. Rode koken bij mama op schoot, grijpend naar een oor. Gele ogen. Een volgekotste plastic zak. Een riekende luier met verontrustende inhoud op de schoot van een moeder, die hoopt dat de dokter er straks naar kijkt en er daarna iets van vindt. Een potje urine stevig geklemd in de hand van een veertienjarig meisje. Een gebruide man met in zijn hand een grote grauwe enveloppe met daarin de röntgenologische samenvatting van zijn skivakantie.

Eindelijk heeft mevrouw Slagboom de uitgang van de wachtkamer bereikt en strompelt ze door de gang op weg naar mijn spreekkamer.

'Laatste deur links,' schreeuw ik onnodig hard. Onnodig omdat ik weet dat zij wel weet waar mijn spreekkamer zich bevindt en ze sowieso niets verstaat van wat ik zeg. Zo dadelijk in de spreekkamer zal ik haar voor de zoveelste keer verzoeken om haar hoorapparaten toch maar aan te zetten.

'Nee, u bent nog lang niet echt doof,' zal ik haar dan opnieuw antwoorden.

Ik strompel achter haar aan en weet het en vrees het. Mijn spreekuur zal uitlopen.

'Sorry, dat ik u weer moet lastigvallen, dokter,' zegt ze mijn kamer binnenwaggelend als een eend. Haar heupoperatie heeft meer

ellende dan goeds gebracht. Ik heb met haar te doen. Ze hakkelt met een brok in haar keel. Ik ken haar brok al bijna twintig jaar. Met een plof vult haar bloemenmotief de blauwe stoel tegenover mij.

‘Vertel eens,’ open ik.

⚕ Vrouwen presenteren meer en andere klachten dan mannen, komen vaker bij de huisarts, bespreken vaker nerveuze en sociale problemen, maken meer gebruik van aanvullend onderzoek en slikken meer medicijnen. Dit verschil wordt grotendeels verklaard doordat vrouwen kinderen krijgen of juist hun best doen ze niet te krijgen (zwangerschap, anticonceptie, uitstrijkjes).

EEN HECTISCH SPREEKUUR

Ik word knettergek van die telefoon. Zes buitenlijnen en een stuk of twaalf binnenlijnen. Groene lampjes, rode lampjes en een display met onbegrijpelijke teksten. De huisarts is slecht bereikbaar volgens peilingen van patiëntenverenigingen. Daarom hebben we ook maar zo'n modern netwerk aangeschaft met digitale stemmen die vertellen welke toets je in moet drukken voor welke dienst. Persoonlijk vind ik het een gruwel. Steevast druk ik op het verkeerde lampje en ik kan nog steeds niet doorverbinden. Me verzetten helpt niet. Ik zal mee moeten gaan met de marktbeving die klantvriendelijkheid hoog in het vaandel heeft staan.

'Laat zijn vrouw maar even urine brengen en laat hem die zetpillen van vorige keer maar proberen. Dan bel ik hem na het spreekuur even terug,' beantwoord ik de vraag van mijn assistente. Ik leg de hoorn erop. Het rode lampje linksboven dooft, evenals de display.

De eerste patiënt van het ochtendspreekuur zit voor me. Uit beleefdheid heeft hij tijdens het telefoongesprek een foldertje van het bureau gepakt en doet alsof hij leest.

'Sorry mijnheer De Rijk, die telefoon is een onruststoker. U kwam dus voor een plekje op uw rug waarover uw vrouw zich zorgen maakt. Zeg ik het zo goed?'

Mijnheer De Rijk, strak in het pak met een leren attachékoffer naast zijn stoel, knikt.

Zijn colbert gaat uit, zijn hemd omhoog. Ik zie het al. Een makkie. Een *verruca seborrhoeica*. Een mooi scrabblewoord, maar medisch gezien stelt het niets voor.

‘Mijn schoonvader heeft vroeger een “nemaloom” gehad,’ legt hij uit. ‘Vandaar de bezorgdheid van mijn vrouw.’

Ik corrigeer zijn potjeslatijn niet. Wat maakt het uit of hij deze gevaarlijke huidkanker nu ‘nemaloom’ of melanoom noemt. Wel leg ik hem uit wat de kenmerken ervan zijn, zodat hij zichzelf bij het volgende verdachte plekje makkelijker kan geruststellen. Zijn overhemd gaat weer in zijn broek, zijn colbert aan en zijn roze stropdas weer recht onder de kin. Een eenvoudige geruststelling. We schudden handen. Van de tien minuten consulttijd krijg ik er twee cadeau.

Maar nu weer die rood opflikkerende telefoon.

Van der Wal, de langstzittende psychiater, onder lijn twee. Mevrouw Eigens is niet op zijn spreekuur verschenen. Vorige week had ze tijdens haar therapie nog met zelfmoord gedreigd. Dat had ze wel vaker gedaan. Maar desondanks maakt Van der Wal zich zorgen en vraagt of ik straks even bij haar langs kan gaan om te zien of alles in orde is. Ik stem toe.

Mijnheer De Jong, mijn tweede patiënt, komt al voor de derde keer klagen over de vreselijke pijn in zijn rug. Pillen, foto’s, noch fysiotherapie leverden het beoogde resultaat. Ik besluit hem nog een keer goed na te kijken. Hij is begin veertig, verslaafd aan hardlopen en werkt als voorman in de bouw. In zijn onderbroekje staat hij even later achter het scherm van de onderzoekskamer. Opnieuw kan ik niet veel bijzonders ontdekken aan zijn rug. Om te zien of zijn rug voldoende soepel is laat ik hem voorover buigen om te zien of hij met zijn handen de grond kan aantikken zonder zijn knieën te buigen. In zijn witte onderbroek zit een flink bruin omrand gat, waardoor de contouren van zijn anus ontegenzeggelijk zichtbaar zijn. Een onsmakelijk gezicht. Ik vind het gat te gênant om het bespreekbaar te maken. Zeker in combinatie de bruine rand, die doet vermoeden dat het gat door krabben ontstaan is.

Samen met hem maak ik een plan wat er verder nog aan zijn rugprobleem gedaan kan worden. Hij lijkt tevreden. Bij de deur draait hij zich nog even om.

‘Dokter, voor ik het vergeet, heeft u nog van die pillen voor me.

Ik heb opnieuw die wormpjes in mijn ontlasting. Vast weer van die kleine meid overgekregen. Het jeukt als een gek.' Ik schrijf een receptje. Zijn gat is verklaard.

Mevrouw Van Wely heeft dikke benen. Haar nieuwe schoenen passen niet meer. Verder klaagt ze over benauwdheid, jeuk en donkere urine. Ze was altijd een kwieke dame op leeftijd. Ze ziet er zeker tien jaar ouder uit dan tijdens haar vorige bezoek. Ik kijk op het computerscherm. De laboratoriumuitslagen liegen er niet om. Veel eiwit in haar urine, forse bloedarmoede, een verhoogde bezinking en gestoorde leverwaarden. Als ik ook nog een hoge bloeddruk vind, vocht achter haar longen en een vergrote lever besluit ik dat dit te ingewikkeld is voor mij als huisarts.

'Na het spreekuur zal ik de internist bellen en vragen of u vandaag of morgen door hem gezien kan worden. Ik vrees dat hij u een paar dagen in het ziekenhuis zal houden,' besluit ik. Op haar veel te kleine schoenen verlaat ze de spreekkamer. 'Om een uur of twaalf belt mijn assistente wanneer u bij hem verwacht wordt,' roep ik haar na.

Op de gang schiet Karin, een van de assistentes me aan. Ze duwt me een briefje in mijn hand. 'Sorry, maar alweer telefoon voor je,' zegt ze. 'Een geriatr, ik zal hem naar je kamer doorverbinden.'

'Ik loop al een kwartier achter. Kan het niet even wachten?'

'Hij klonk nogal dwingend. Gedoe met de familie van mevrouw Venema.'

Ik loop terug naar mijn kamer en lees de inhoud van de briefjes. Of ik het Riagg terug wil bellen. Mijn mening wordt nogmaals gevraagd rond een op handen zijnde uithuisplaatsing van Roy Vlietstra, een knulletje van een jaar of tien met gitzwarte ogen. Ik leg de memo op mijn bureau en neem de hoorn van het toestel.

'Met Jan Proost. Je zal het wel druk hebben op maandagochtend. Fijn dat je toch even tijd hebt.' De geriatr klinkt innemend als altijd. 'Het gaat over mevrouw Venema. Het is de laatste dagen snel bergafwaarts gegaan. Ze is nauwelijks aanspreekbaar. Ik denk dat ze hooguit nog een paar dagen heeft. Een lief mensje dat je gunt in alle rust heen te gaan.'